

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No.:1963/73

Karar No.:1963/177

Karar tarihi:3/7/1963

Resmi Gazete tarih/sayı:1.10.1963/11519

Davacı : Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Gurupu.

Dâvanın konusu : 1580 sayılı Belediye Kanununun 53 üncü maddesinin "Belediye Meclislerinin Bakanlar Kurulu Kararı ile feshine" imkân veren hükmünün, Anayasa'nın 116 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı olduğundan iptaline karar verilmesi istenilmiştir,

İNCELEME : Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15 inci maddesi gereğince 4/3/1963 gününde yapılan ilk incelemede, dâva dilekçesinde Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Gurupu adına imzaları bulunan Ali Nailî Erdem ve Cahit Okurer'in Gurup Başkanı veya Başkan Vekili olduklarına dair onanlı belgenin gönderilmemiş olduğu görüldüğünden Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı Kanunun 26 ncı maddesinin dördüncü fıkrası gereğince eksik belgenin 15 gün içinde gönderilmesi lüzumuna ilişkin kararın tebliği üzerine eksik belgenin süresi içinde Mahkemeye verildiği anlaşılmakla 12/4/1963 günündeki toplantıda işin esasının incelenmesine karar verilmekle düzenlenen rapor, dâva dilekçesi ve ilişkisi kağıtlar, iptali istenen kanun maddesi ile Anayasa'nın ilgili maddesi, bu maddelerin gerekçeleri ve Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüştülüp düşünöldü :

GEREKÇE :

1580 sayılı Belediye Kanununun 53 üncü maddesi hükmü şöyledir. Belediye Meclisinin Feshi.

Madde 53- 1 - Kanunen muayyen olan içtimaatı âdiye ve fevkalâda haricinde toplanırsa,

2 Kanunen muayyen olan yerden gayri bir mevkide akti içtina ederse,

3 - Kanunen uhdesine mürettep vezaifi miadı kanunisi zarfında ifadan imtina eder ve keyfiyeti imtina meclise mevdu işleri sekteye ve teehhüre uğrattırırsa,

4 - Siyasata dair muzakeratla iştigal veya temenniyatı siyasiye izhar ederse,

5 - "Bu fıkra 7/7/1950 tarihli ve 5669 sayılı kanunla kaldırılmıştır."

6 - Bir, iki ve dördüncü numaralarda yazılı ahvalin, vukuu takdirinde dahiliye Vekâletinin inhası ve İcra Vekilleri Heyetinin Kararı üçüncü fıkradaki ahvalin hudusunda Dahiliye Vekâletinin iş'arı ve Şûrayı Devletin kararı üzerine Meclis feshedilir.

Davacı, bu maddenin Belediye Meclislerinin Bakanlar Kurulu Kararı ile feshine imkân veren hükmünün Anayasa'nın 116 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı olduğunu iddia ettiğinden dâvanın, maddenin, iddiaya uygun nitelikte olan 6 numaralı bendindeki (Bir, iki ve dördüncü numaralarda yazılı ahvalin vukuu takdirinde Dahiliye Vekâletinin inhası ve icra Vekilleri Heyetinin Kararı...) şeklinde ki hükmüne matuf olduğu tesbit edilmiştir.

Anayasa'nın (Mahalli idareler) kenar başlıklı 116 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında :

Esas No.:1963/73

Karar No.:1963/177

(Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim, ancak yargı yolu ile olur). denilmektedir.

Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunca hazırlanan Anayasa Tasarısının bu maddeye tekabül eden 115 inci maddesinin üçüncü fıkrası;

(Merkezî idare, mahalli idarelerin seçilmiş organlarını, bir yargı merciinin kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramaz) şeklinde idi.

Maddenin Temsilciler Meclisinde cereyan eden görüşmeleri sırasında bir kısım üyeler, Merkezî idarenin murakabe yetkisini kaldırdığından hizmete aksamasına sebep olacağı gerekçesiyle bu fıkraya itiraz etmişler, buna karşılık Anayasa Komisyonu sözcüsü tarafından mahallî idarelerin kendi başlarına iş görebilecek birer organ haline getirilmesi, bunun için de Merkeze karşı yetkilere teçhiz olunması gerektiği görüşü ileri sürülerek fıkra savunulmuş, neticede madde, isteği üzerine Komisyona geri verilmiştir.

Anayasa Komisyonu tarafından maddenin yeniden yazılması üzerine Temsilciler Meclisinde yapılan görüşmelerde ise, Anayasa Komisyonu Sözcüsü tarafından, mahallî idarelerin organlarını halka seçtirmenin mânâsının, bu işe ehil olan kimseleri mahallî halkın daha iyi bulacağına inanmak olduğu, bir taraftan böyle bir sisteme girerken diğer taraftan bu esasa uygun düşmeyecek hükümlerin konulması, mahallî idarelere tanınan bir hakkın bir elle verilirken diğer elle geri alınması dernek olacağından doğru bulunmadığı, bu madde ile seçilmiş organların keyfi olarak iş başından uzaklaştırılmalarını önleyecek bir hüküm getirilmekte olduğu açıklanmış, keza görüşmeler sırasında; mahallî idarelerin organlarının organlık vasıflarını, (Siyasi konularda iştigal edildiği) gerekçesiyle kaldırmak yetkisinin valilere veya Bakanlar Kuruluna verilemeyeceği, bu yetkinin yargı merciine ait olacağı, (Mahallî idarelerin seçilmiş organları) deyimi içinde karar organları olan belediye meclisleri, ihtiyar heyetleri, il meclisleri, il daimî komisyonlarının girdiği belirtilmiş ve madde, bu görüşmelerin ışığı altında, bugün yürürlükte bulunan şekli verilmek suretiyle kabul edilmiştir.

Görülüyorki Anayasa'nın 116 ncı maddesinin söz konusu üçüncü fıkrası ile, mahallî idarelerin birer karar mercii olan seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kazanma veya kaybetmeleri konusunda idareye yetki verilmemiş bunun ancak yargı yoluyla olabileceği, Temel Kural olarak, tâyin ve tesbit olunmuştur.

1580 sayılı Belediye Kanununun 53 üncü maddesinde yazılı olan belediye meclisleri, belediyelerin seçilmiş organları arasında yer alan birer teşekkül bulunduğuna, bu meclislerin feshi ise organlık sıfatlarının üzerlerinden alınması, yani bu sıfatlarının kaybettirilmesi demek olduğuna göre Anayasa'nın yukarıda açıklanan 116 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre belediye meclislerinin feshedilmesinin ancak yargı organının kararı ile mümkün olabileceği açıktır.

1580 sayılı Belediye Kanununun metni yukarıya aynen yazılmış bulunan 53 üncü maddesinin, 6 numaralı bendinde ise, maddenin 1, 2 ve 4 numaralı bentlerinde yazılı sebeplerle, içişleri Bakanlığının isteği üzerine, Bakanlar Kurulu Kararı ile Belediye Meclislerinin feshedileceği kabul edilmiş ve şu suretle mahallî idarelerin seçilmiş organlarından birisi olan belediye meclislerinin organlık sıfatını kaybetmelerini doğuran bir yetki Bakanlar Kuruluna verilmiş olduğundan bu hükmün Anayasa'nın 116 ncı maddesinin söz konusu üçüncü fıkrasına aykırılığı meydanda olup iptali gerekir.

Ancak iptal sonucu olarak bu yetkinin derhal yürürlükten kaldırılması halinde, bahse konu maddenin 1, 2 ve 4 numaralı bentlerinde öngörülen hal ve hareketlerin meydana gelmesi karşısında ne gibi müeyyidelerin uygulanmak suretiyle âmme hizmetinin kanunlar içerisinde kesilmeden

Esas No.:1963/73

Karar No.:1963/177

devamının sağlanabileceği ve yargı denetiminin hangi esas ve şekiller dairesinde kurulacağı hususları, kanun koyucu tarafından düzenlenmesi gereken konular olarak belirlemekte ve bunun için de kanun koyucunun uygun bir süreye sahip olması gerekmektedir.

SONUÇ : Yukarıda açıklanan sebeplerden ötürü :

1- 1580 sayılı Belediye Kanununun 53 üncü maddesinin 6 numaralı bendinde yer alan ve Bakanlar Kuruluna Belediye Meclislerini feshetme yetkisi veren (bir, iki ve dördüncü numaralarda yazılı ahvalin vukuu takdirinde Dahiliye Vekâletinin inhası ve İcra Vekilleri Heyetinin kararı...) şeklindeki hükmün, Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline,

2- İptal hükmünün, Anayasa'nın 152 nci ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 44 sayılı Kanunun 50 nci maddeleri uyarınca karar gününden başlayarak 6 ay sonra yürürlüğe girmesine,

Üyelerden Şemsettin Akçoğlu'nun muhalefeti ile ve oyçokluğu ile 3/7/1963 gününde karar verildi.

Başkan Sünuhi Arsan	Başkanvekili Tevfik Gerçeker	Üye Osman Yeten	Üye Rifat Göksu
Üye İ. Hakkı Ülkmen	Üye Lütfi Akadlı	Üye Şemsettin Akçoğlu	Üye İbrahim Senil
Üye Salim Başol	Üye Celâlettin Kuralmen	Üye Hakkı Ketenoğlu	Üye Ekrem Korkut
Üye Ahmet Akar	Üye Muhittin Gürün	Üye Lütfi Ömerbaş	

MUHALEFET ŞERHİ

1- Anayasa'nın 116 ncı maddesi (Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetimin ancak yargı yolu ile olacağı) nı göstermektedir.

Esas No.:1963/73

Karar No.:1963/177

Organlık sıfatının kazanılması ve kaybedilmesi, (Seçim) ile ve (Seçme - seçilme) şartlarıyla ilgilidir.

Seçimler, 298 sayılı kanun gereğince, kazaî murakabe altında çere yan etmektedir. Organlık (Meselâ belediye meclisi azalığı) sıfatı hâkimler tarafından idare edilen seçim sonunda verilecek tutanakla taayyün edecektir.

Seçilen kimsenin kanunda gösterilen şartları haiz olmadığı veya seçimi müteakip bu şartlardan bazılarını kaybettiği meydana çıkarsa organlık sıfatının sona ermesi gerekir. Buna Belediye Kanununun 30 uncu maddesi gereğince belediye meclisi karar verecektir. Meclisin bu kararı Anayasa'nın 114 üncü maddesi gereğince Danıştay'ın kazaî murakabesi altındadır.

Şu halde, gerek organlık sıfatının kazanılmasında gerekse kaybedilmesinde bir yargı denetimi mevcuttur.

2- Gerçi, organ tâbiri, hem: Bir hükmî şahsın iradesini, onun namına izhar ve ifadeye ehil olan hakikî şahısları; hem de : Bu şahıslardan mürekkep bir heyeti ifade eder. Ancak, Anayasa'nın 116 ncı maddesinde (Seçilmiş organ) tâbiri kullanıldığına nazaran bu maddede kastedilenler (Hakikî şahıslar) dır. Zira, seçilmiş organ, meselâ il genel meclisi veya belediye meclisi olmayıp bu meclislerin üyeleridir. Anayasa'nın 116 ncı maddesiyle organlık sıfatını kazanma veya kaybetme bakımından haklarının korunması düşünülenler bu hakikî şahıslardır.

Yukarıda işaret edildiği gibi, bu hususlarda yargı denetimi esasen mevcuttur.

3- Belediye meclisinin feshi ile meclis üyelerinin organlık sıfatını kaybedeceklerine şüphe yoktur. Ancak, organlık sıfatının bu suretle sonra erişi üyelerin şahsî durumlarıyla değil meclisin çalışma tarzıyla ilgilidir. Belediye Kanununun 53 üncü maddesinde yazılı haller meydana gelince meclis fesholunacak, bu arada, feshi icabettiren harekete iştiraki olanlar ve olmyanlar tefrik edilmeksizin, bütün meclis üyelerinin organlık sıfatları sona erecektir. Anayasa'nın 116 ncı maddesi böyle bir hali değil, meclis üyelerinin şahıslarıyla ilgili sebeplerle (Üyelik sıfatının - binnetice organlık sıfatının - kazanılması veya kaybedilmesi) halini derpiş etmiştir. Nitekim, üniversiteleri ve kamu kurumu neteliğindeki meslek kuruluşlarını ilgilendiren ve 116 ncı maddeye mütenazır hükümler ihtiva eden Anayasa'nın 120 ve 122 nci maddelerinde (Üniversite organlarının görevlerinden uzaklaştırılmıyacağı); (Meslek kuruluşları seçilmiş organlarının bir yargı mercii kararına dayanılmaksızın, geçici veya sürekli olarak, görevinden uzaklaştırılmıyacağı) yazılı olup bu tâbirler (Organ) ın hep (Organ olarak seçilen hakikî şahıs) mânasında kullanıldığını ifade etmektedir. Zira, bir üniversite senatosunun veya yönetim kurulunun; bir baronun idare meclisinin - sürekli veya süreksiz - görevden uzaklaştırılması bahis konusu olamaz.

4- Bir belediye meclisinin feshini kazaî murakabe dışında kalmış bir tasarruf diye kabul etmeye de imkân yoktur. Bakanlar Kurulunca verilecek karar Anayasa'nın 114 üncü maddesi gereğince, daima (İptal) dâvasına konu olabilir.

Belediye Kanununun 53 üncü maddesinde Anayasa'nın hiçbir maddesine aykırılık bulunmadığından verilen karara muhalifim.

Üye

Şemsettin
Akçoğlu